

“Focus Jerusalem- its Holy Places”, ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ Κ.ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ, ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΑ

«Ἡ Ἱερουσαλήμ κι οἱ ἅγιοι τόποι της» ἀποτελοῦν ἐδῶ καί αἰῶνες τό σημεῖο ἀναφορᾶς, τόν πόλο ἑλξεως, τόν τόπο συναντήσεως πολλῶν γενεῶν διαφόρων λαῶν καί θρησκειῶν. Ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἔζησαν τή ζωή τους μέ τή δύναμη, πού ἄντλησαν ἀπό τήν ἐπίσκεψη στήν Ἱερουσαλήμ ἢ ἀπό τό ὄνειρο τῆς ἐπίσκεψης σ’ αὐτήν, ἔστω κι ἂν αὕτη δέν πραγματοποιήθηκε. Τή νοσταλγία τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀλλά καί κάθε ἀνθρώπινης ψυχῆς γιά τά Ἱεροσόλυμα ἐκφράζει καλλίτερα ἀπό κάθε ἄλλο κείμενο ὁ ψαλμός τοῦ Δαβίδ, «ἐάν ἐπιλάθωμαί σου Ἱερουσαλήμ, κολληθεῖν ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου» (137, 5-6).

Τί εἶναι ἄραγε ἐκεῖνο, πού προκαλεῖ τή γοητεία καί τή νοσταλγία γιά τήν Ἱερουσαλήμ; Τί εἶναι ἐκεῖνο πού ἐλκύει τούς πολυάριθμους προσκυνητές, παρά τό ὅτι ἀκούγονται σ’ αὐτή καί φόνοι καί μάχες καί κλοπές καί μοιχεῖες, ὅπως ἔχει πεῖ κι ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης τόν 4 μ.Χ. αἰ. στό ἔργο του «Περί τῶν ἀπιόντων εἰς Ἱεροσόλυμα» κι ὅπως ἐμεῖς σήμερα γινόμαστε μάρτυρες;

Σύμφωνα μέ τό βλέμμα ἑνός χριστιανοῦ καί δὴ ὀρθοδόξου, ἐκεῖνο πού προκαλεῖ τήν ἑλξη εἶναι ὅτι ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ἀνθρώπινες αὐτές ἀδυναμίες καί παρανομίες ἡ Ἱερουσαλήμ εἶναι ἅγια, γιατί σ’ αὐτή ἔλαβαν χώρα θεῖα γεγονότα κινούμενα ἀπό τό θεό γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Στήν Ἱερουσαλήμ γράφτηκε ἀπό τό θεό μεγάλο μέρος τῆς ἱερᾶς ἱστορίας. Τῆς ἱστορίας, πού εἶχε ὡς σκοπό τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Στήν Ἱερουσαλήμ ὁ Σολομών ἔκτισε τό Ναό τοῦ θεοῦ. Σ’ αὐτό λάτρευσαν τόν ἕνα θεό γιά μία χιλιετία οἱ Ἰουδαῖοι. Σ’ αὐτόν κήρυξαν οἱ προφῆτες καί προετοίμασαν τό λαό τοῦ θεοῦ γιά τήν ὑποδοχή τοῦ Χριστοῦ. Στό ναό αὐτό κήρυξαν καί προσευχήθηκαν ὁ ἴδιος ὁ Χριστός κι οἱ ἀπόστολοι.

Στήν Ἱερουσαλήμ τέλεσε τό Μυστικό Δεῖπνο κι ἱερούργησε τή Νέα Διαθήκη μεταξύ θεοῦ καί ἀνθρωπότητας, σταυρώθηκε κι ἀναστήθηκε ὁ ἰδρυτής τῆς χριστιανικῆς θρησκείας κι ἐκκλησίας. Ἀπό τήν Ἱερουσαλήμ στάλθηκαν οἱ ἀπόστολοι «νά κηρύξουν τό εὐαγγέλιον πάση τῇ κτίσει» (Μάρκ.16,15). Στήν Ἱερουσαλήμ προετράπησαν νά παραμείνουν μέχρι νά ἐνδυθοῦν δύναμιν ἐξ ὕψους. (Λουκ. 24, 49). Στήν Ἱερουσαλήμ κατῆλθε τό Πνεῦμα τό Ἅγιο τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ. 2), γενέθλια ἡμέρα τῆς ἐκκλησίας κι ἀπαρχή τῆς ἐξόδου της πρὸς τόν κόσμον. Στήν Ἱερουσαλήμ σχηματίστηκε ἡ πρώτη χριστιανική κοινότητα καί βιώθηκε ἔμπρακτα ἡ ἀγάπη κι ἡ κοινοκτημοσύνη τῶν ἀγαθῶν. Στήν Ἱερουσαλήμ συγκλήθηκε ὑπὸ τόν πρῶτο ἐπίσκοπό της Ἰάκωβο τόν Ἀδελφόθεο τό 49 μ.Χ. ἡ πρώτη Ἀποστολική Σύνοδος, πού ἀποτέλεσε τό πρότυπο συγκλήσεως ὅλων τῶν τοπικῶν καί οἰκουμενικῶν συνόδων τῆς ἐκκλησίας.

Τά γεγονότα αυτά σημάδεψαν μιά γιά πάντα τήν Ἱερουσαλήμ στή χριστιανική συνείδηση καί τήν ανέδειξαν σέ μητέρα, μητρόπολη τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ἐφόσον τά γεγονότα αυτά εἶναι ἅγια, ἐπόμενο εἶναι νά θεωροῦνται ἅγιοι κι οἱ τόποι, στούς ὁποίους αυτά ἔλαβαν χώρα, γιατί ἔγιναν δεκτικοί τῆς ἐνεργείας ἢ τῆς ἐμφανείας τοῦ θεοῦ. Τοῦτο εἶναι σύμφωνο μέ τή Βίβλο κατά τό, «Μωϋσῆ, Μωϋσῆ, λῦσαι τό ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου, ὁ γάρ τόπος ἐν ᾧ σύ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστί» (Ἐξ. 3, 6).

Γι' αὐτό, ὅταν ἡ ἐκκλησία ἐλευθερώθηκε ἀπό τή βία τῶν διωγμῶν καί βγῆκε ἀπό τά ὑπόγεια στήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς, θέλησε νά διατηρήσει στή μνήμη της τούς τόπους αὐτούς ὡς τό περιέχον, τό γεωγραφικό περιβάλλον τῶν θείων καί σωτηριωδῶν γεγονότων. Γιά τή διατήρησή τους ἀνήγειρε ναούς, μεγαλοπρεπεῖς, ὅπως τό Ναό τῆς Ἀναστάσεως, τόν πρῶτο μεγάλο ἱστορικό ναό τῆς χριστιανοσύνης. Ἡ οἰκοδομική αὐτή δραστηριότητα ἐπεκτάθηκε στή Βηθλεέμ, Ναζαρέτ καί σ' ἄλλους τόπους, πού συνδέονταν μέ γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ. Μέ τόν τρόπο αὐτό τά συγκεκριμένα θεῖα καί ἱστορικά γεγονότα βιώνονταν στόν τόπο, στόν ὁποῖο ἄπαξ συνέβηκαν, καθιστάμενα ζωηρότερα στή συνείδηση τῶν πιστῶν. Μέ τήν ἀνέγερση ναοῦ ὁ χῶρος καθίστατο λειτουργικός, προσκύνημα, τόπος λατρείας. Ὁ πιστός ἁγιαζόταν ἀπό τήν ἁγιότητα τῶν τόπων ἀλλά κι ἀπό τήν ἁγιαστική δύναμη κι ἐνέργεια τῶν τελουμένων μυστηρίων καί τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν πράξεων.

Οἱ τόποι ὡς τοιοῦτοι ἀπαιτοῦσαν τή φυλακή, τή διαφύλαξη καί γιά τό λόγο τοῦτο ἰδρύθηκε στήν Ἱερουσαλήμ ἕνα ἀπό τά πρῶτα τάγματα τῆς χριστιανοσύνης, τό τάγμα στοῦ ὁποῖο ἀνήκει κι ὁ ὁμιλῶν, τό τάγμα τῶν μοναχῶν τοῦ Ἀγίου Τάφου ἀπό τά μέσα τοῦ 4ου μ.Χ. αἰ. μέχρι σήμερα. Τό τάγμα τοῦτο ὑπαγόμενο στό Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων ἔχει τήν εὐθύνη τῆς διαφυλάξεως τῶν ἁγίων τόπων καί τῆς ὑποδοχῆς καί τῆς ξεναγήσεως τῶν προσκυνητῶν σ' αὐτούς. Χάριν τῶν ἁγίων τόπων κι ἡ ἐκκλησία Ἱεροσολύμων ἀνυψώθηκε σέ Πατριαρχεῖο ἀπό τήν 4η Οἰκουμενική Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας τό 451 μ.Χ. μέ πρῶτο Πατριάρχη τόν ἅγιο Ἰουβενάλιο.

Ἀπό μία τέτοια ἀντίληψη γιά τούς ἁγίους τόπους, σύμφωνα δηλαδή μέ τήν ὁποία αὐτοί εἶναι ἅγιοι καί μέσα σ' αὐτούς οἱ πιστοί μετέχουν σέ ἁγιαστικά γεγονότα, ξεπροβάλλει τό αἶτημα τῆς ἐπισκέψεως σ' αὐτούς, γιά τή θέαση, τή θεωρία, τήν προσκύνηση τῶν θείων πράξεων, τή μετοχή σ' αὐτές καί τόν ἁγιασμό. Γι' αὐτό ἀπό τόν 4ο μ.Χ. αἰ. καί ἔπειτα παρατηρεῖται ἀθρόα ἡ προσέλευση προσκυνητῶν στούς ἁγίους τόπους. Τό ἐνδιαφέρον τῶν πιστῶν δέν περιορίζεται μόνο στούς τόπους, στούς ὁποίους ἔχουν συμβεῖ σωτήρια γεγονότα, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καί πρὸς τά μοναστήρια τῆς ἐρήμου γιά τή συνάντηση ἁγίων ἀνδρῶν καί τήν ἐξαίτηση τῶν προσευχῶν του καί τῶν συμβουλῶν τους Ἡ προσκύνηση αὐτή τῶν ἁγίων τόπων γιά ἕνα ὀρθόδοξο χριστιανό συνιστᾶται ὡς ἐνισχυτική, βοηθητική κι ἐμπεδωτική τῆς πίστεως, ὅχι ὅμως κι ὡς ἕνας ἀπό τούς ὁρους γιά τή σωτηρία, ὅπως θεωρήθηκε ἀργότερα στό Ρωμαιοκαθολικισμό οὔτε πάλι ὡς ἀπορριπτέα, ὅπως στόν Προτεσταντισμό.

Χαρακτηριστικά πατερικά κείμενα, πού ἀπηχοῦν τή συνείδηση τῆς ἐκκλησίας γιά τούς ἁγίους τόπους ἀποτελοῦν τά κάτωθι ἀποσπάσματα τοῦ ἁγίου Κυρίλλου

Ἱεροσολύμων, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης καί τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

Κατά τόν ἅγιο Κύριλλο Ἱεροσολύμων στίς Κατηχήσεις του οἱ ἅγιοι τόποι εἶναι οἱ μάρτυρες τῆς ἱστορικότητας τῶν θείων γεγονότων: «Μαρτυρεῖ ὁ μακάριος τῆς φάτνης τόπος.... Μαρτυρεῖ ὁ Ἰορδάνης ἐν ποταμοῖς..... Μαρτυρεῖ θάλασσα Τιβεριάδος ἐν θαλάσσαις..... Τό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν μαρτυρεῖ το Ἅγιον» (Ἀγ. Κυρίλλ. Ἱεροσ., Κατηχ. Φωτιζ. Ι', 19).

Παρόμοια στούς «ἐν Ἱεροσολύμοις τόπους» βλέπει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης τά «σύμβολα τῆς διά σαρκός ἐπιδημίας τοῦ Κυρίου (Περί τῶν ἀπιόντων εἰς Ἱεροσόλυμα, Ἔκδ. Jaeger, VII, I, II, σ. 14, στ. 12), βλέπει «τά γνωρίσματα καί τά ὑπομνήματα τῆς τοῦ δεσπότου ὑπέρ ἡμῶν φιλανθρωπίας» (Ταῖς κοσμιωτάταις, ἔκδ. Jaeger, τόμ. VII, II, σ. 20, στ. 1 καί στ. 22-23). Ἡ χαρά του ἐκ τούτου εἶναι μεγάλη. Ἀκόμη ὅμως μεγαλύτερη εἶναι ἡ χαρά του, ὅταν βλέπει «ἐναργῆ τά σημεία» τῶν ἁγίων τόπων στίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων, γιατί πιστεύει ὅτι « ἡ Βηθλεέμ, ὁ Γολγοθᾶς, ὁ Ἐλαιῶν, ἡ Ἀνάστασις εἶναι ἀληθῶς ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ τόν θεόν ἔχοντος.» (Ἐνθ. ἀνωτ., στ. 8-9). Ἡ γεωγραφική θέση καί γλωσσική σημασία καί γνώση τῶν ἁγίων τόπων χρησιμοποιεῖται ἀπό τόν Ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης ὡς βᾶθρο γιά τή μετάβαση στήν πνευματική-ἀλληγορική ἐρμηνεία τους. Ἔτσι π.χ. στήν Ζ' ὁμιλία του στόν Ἐκκλησιαστή μᾶς πληροφορεῖ γιά τό ὄρος Σιών ὅτι εἶναι «ὄρος τῆς τῶν Ἱεροσολύμων Ἀκρας ὑπερφαινόμενον» (Ἔκδ. Jaeger, τόμ. V, σ. 398, στ. 12-13), τό ὁποῖο μᾶς «προτρέπει νά φθάσωμεν εἰς τήν ἀκρόπολιν τῶν ἀρετῶν, ἥν τῷ ὀνόματι Σιών παραδηλοῖ δι' αἰνίγματος» (Ἐνθ. ἀνωτ., στ. 14-16). Πάλι τά ὄρη Βαιθήλ, πού σημαίνουν στήν Ἑβραϊκή διάλεκτο τόν οἶκο θεοῦ, δηλώνουν κατά τόν αὐτό πατέρα «τόν ὑψηλόν καί οὐράνιον βίον» (Λόγ. ε', ἔκδ. Jaeger, τόμ. VI, σ. 143, στ. 13-16). Οἱ δύο πηγές τοῦ Ἰορδάνη Σενίρ καί Ἑρμών «ὑποφαίνουν τό μυστήριον τῆς ἀναγεννήσεως, ἐπειδή τό ἐκ τῶν πηγῶν τούτων ρεῖθρον ἀρχή γέγονε τῆς πρός τό θεῖον ἡμῶν μεταποιήσεως.» (Λόγ. ζ', Jaeger, τόμ. VI, σ. 250, στ. 10).

Κατά τόν Ἅγιο Ἰωάννη τό Δαμασκηνό οἱ ἅγιοι τόποι θεωροῦνται καί τόποι θεοῦ, ἐπειδή σ' αὐτούς «ἐκδηλος ἡμῖν γέγονε ἡ αὐτοῦ ἐνέργεια εἴτε διά σαρκός εἴτε ἄνευ σώματος» (Ἔκδ. Ὁρθοδ. πίστεως, 13, 24-26).

Ἐφόσον οἱ ἅγιοι τόποι ἔχουν αὐτή τή θεολογική σημασία στή συνείδηση τῆς ἐκκλησίας, εἶναι ἐπόμενο νά ἔχουν ἀποτελέσει διά μέσου τῶν αἰώνων τό ἀντικείμενο τῆς εὐσεβείας, ἐπισκέψεως, προστασίας καί βοηθείας τῶν ἀπλῶν χριστιανῶν ἀλλά καί πατριαρχῶν, βασιλέων, αὐτοκρατόρων καί κρατῶν. Πολλές φορές ἔγιναν καί τό πεδίων διαμαχῶν καί διαπληκτισμῶν τῶν διαφόρων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν μεταξύ τους. Σήμερα μπορεῖ κανεῖς, νομίζω, νά πεῖ ὅτι εἶναι ἀρμονικότερη ἡ συμβίωση σ' αὐτούς μέ γνώμονα τήν προσπάθεια τήρησης τοῦ σταυροῦ.

Οἱ ἄνθρωποι στό ροῦ τῆς ἱστορίας τους ἄλλοτε μεγαλούργησαν κι ἄλλοτε ἐγκλημάτησαν στούς ἁγίους τόπους καί γιά χάριν τῶν ἁγίων τόπων. Ἀνεξάρτητα ἀπό τή συμπεριφορά τῶν ἀνθρώπων τό βέβαιο εἶναι ὅτι τό μήνυμα τοῦ θεοῦ πρός τόν ἄνθρωπο στούς ἁγίους τόπους εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ κι ἡ συγκατάβασή του γιά τόν ἄνθρωπο, ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου πρός τό συνάνθρωπο κι ἡ ἀνεκτικότητα

πρός τόν πλησίον. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ Ἱερουσαλήμ κι οἱ ἅγιοι τόποι της ἔχουν μεγάλη σημασία γιά τούς ὁπαδούς τῆς κάθε θρησκείας καί τούς χριστιανούς τῶν περισσοτέρων ὁμολογιῶν, ἀλλ' ἐξ ἴσου εἶναι ἀλήθεια ὅτι «πνεῦμα ὁ θεός καί τούς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» (Ἰω. 4, 24) καί ὅτι «τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καί τό πλήρωμα αὐτῆς» (Ψαλμ. 23(24), 1).

Ἱεροσόλυμα, 7.7.01

The Israel Interfaith Association. Focus Jerusalem- its Holy Places.